

Tadqiqot.uz

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

31 ОКТЫАВР
№33

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 33-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
10-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
33-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-10**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
33-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-10**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 33-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 октябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 20 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдор.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ СОҲАЛАРИДАГИ
ИННОВАЦИЯЛАР**

1. Jo'rayeva Gulnora Safarovna, Xurramova Yulduz Eshmuminovna	
TASVIRIY SAN'AT FANLARINI O'QITISHDA INNOVATION	
TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.....	7
2. O'rmonov G'olibjon Solijonovich	
TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA KREDIT-MODUL TIZIMINING AHAMIYATI	9
3. Xo'jamova Yulduz Yusupovna	
MUOMALA MADANIYATI SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING SAMARALI	
TA'SIR VOSITASI SIFATIDA.....	10
4. Эргашев Бобир Боҳодирович	
ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА КАСБ ТАЪЛИМИ ЙЎНАЛИШИ	
ТАЛАБАЛАРИНИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШ МЕТОДИКАСИ	12
5. T.Ergashev	
CHIZMACHILIK DARSLARIDA TIPIK XATOLARNING OLDINI OLISHDA AXBOROT	
TEXNOLOGIYALARINING O'RNI	14
6. Solijonova Kibiryo Muzaffarjon kizi	
WRITING IN METHODS OF TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE	17

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ СОҲАЛАРИДАГИ ИННОВАЦИЯЛАР

TASVIRIY SAN'AT FANLARINI O'QITISHDA INNOVATION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Jo'rayeva Gulnora Safarovna

Surxondaryo viloyati Termiz shahar
12-sonli umumiy o'rta ta'lif maktabining
tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi
normurodov.oibek@mail.ru

Xurramova Yulduz Eshmuminovna

Surxondaryo viloyati Jarqo'rg'on tumani
6-sonli umumiy o'rta ta'lif maktabining
tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi
normurodov.oibek@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lif maktablarida tasviriy san'at o'quv jarayoniga, xususan dastgohli akademik rangtasvir asoslari va kompozitsiya darslariga innovatsiyalarni tafbiq etishda interfaol metodlarning ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, texnologiya, ilmiy, ta'lif, o'qitish texnologiyasi, dars, ko'nikma, tasviriy san'at va muhandislik grafikasi.

Ma'lumki, umumiy o'rta ta'lif maktablarida o'quv-tarbiya jarayonini, xususan, tasviriy san'at o'quv jarayonini modernizatsiyalash, rassom-pedagog bo'ladigan mutaxassislar taylorlash tizimi sifat darajasini oshirishda o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, ularni sohaga oid zamonaviy kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalar bilan qurollantirish, ilmiy-tehnik innovatsiyalardan mustaqil ravishda, ijodiy foydalanish hamda istiqbolli vazifalarni hal qila olish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim vazifalardan sanaladi. Bunda badiiy ta'lif bosqichlarining o'zaro mazmunan bog'liqligi, uzviyligi va uzuksizligini ta'minlash, tasviriy san'at o'quv jarayonini tashkil etishning ilg'or pedagogik texnologiyalarini joriy qilish, bu borada o'quv uslubiy majmualar sifatini ta'minlash, pedagogik texnologiyalarni joriy etishda o'qituvchilarning kompyuter va internetdan foydalanish bo'yicha savodxonligini doimiy oshirib borish, umumiy o'rta ta'lif maktablarida axborot resurs va zamonaviy o'quv adabiyotlari bilan ta'minotini yanda rivojlantirish, tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishlarida ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish oliv ta'lif muassasalarida rassom-pedagoglarining faoliyat yo'nalishlari tarkibini belgilaydi. Yuqorida fikrlardan ko'rinish turibdiki umumiy o'rta ta'lif maktablar tizimini xususan, tasviriy san'at ta'lif tizimini modernizatsiyalash (ingl. modern yangilangan, zamonaviy, tekor o'sish) o'quv jarayoniga nisbatan innovatsion yondashuvni talab etadi. Shunday ekan, tasviriy san'at ta'limga innovatsion (inglizcha innovation yangilik kiritish) yondashuv g'oyasi ta'lif mazmuni va natijalarining shaxsga yo'nalgaligi, ta'lif mazmuni, shakl, metod va vositalarini fan va texnikaning so'nggi yutuqlari, ilg'or tajribalar, zamonaviy metodikalar bilan uyg'unlashtirishga qaratilganligi bilan an'anaviy yondashuvdan farq qiladi. Ta'lif tizimiga kiritilayotgan har qanday innovatsiya axborot va metodik ta'minotning mavjudligini ko'zda tutadi. Shu sababli, tasviriy san'at o'quv jarayoniga innovatsiya kiritishda ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish, tahlil qilish va umumlashtirish hamda amaliyotga tafbiq etish, zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlardan foydalanish orqali o'quv jarayonlari mazmuni va metodlarini takomillashtirish muhim yo'nalishlardan sanaladi. Bu esa o'z navbatida tasviriy san'at o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning samarali shakllari sifatida ma'ruza (muammoli ma'ruza, ma'ruza-seminar, virtualtexnologik ma'ruza, vizual ma'ruza, binar ma'ruza, kirish ma'rzasasi, ma'ruza-konferentsiya, axborothli ma'ruza, ma'ruza bahs-munozara, shar-

hlovchi ma'ruza, on-line ma'ruza) trening, videotrening, vebinarlar, internet konferentsiyalar, innovatsion o'qitish metodlari sifatida esa muammoli metodlar, interfaol metodlar, amaliy o'yinlar, o'quv loyihalari, portfoliolar, grafik organayzerlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish zaruratini yuzaga chiqaradi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at o'quv jarayoniga, xususan dastgohli akademik rangtasvir asoslari va kompozitsiya darslariga innovatsiyalarni tatbiq etishda interfaol metodlarning ahamiyati ham o'ziga xos hisoblanadi. Interfaol so'zi inglizcha so'z bo`lib, «inter» o'zaro va «act» harakat qilmoq ma'nolarini bildirib, ularning umumiylarini mazmuni interfaol ya'ni o'zaro harakat qilmoq ma'nosini anglatadi. Bunday o'zaro harakat turlariga "o'qituvchi" va o'quvchining maqsadli harakatlarini kiritish mumkin. Interfaol o'qitishda o'qituvchi o'quv faoliyatning faol tashkilotchisi bo`lib, o'quvchi bu faoliyatning sub'ekti sifatida namoyon bo'ladi. Interfaol o'qitish bu bilish faoliyatini rivojlantirishning maxsus tashkiliy shakli bo`lib, interfaol o'qitish jarayonida ta'lim oluvchi o'qitishning ob'ektidan o'zaro hamkorlikning sub'ektiga aylanishi, o'quv jarayonida faol ishtirok etishi bilan tavsiflanadi. O'qitishning interfaol metodlari hayotiy vaziyatlarni modellashirish, rolli o'yinlardan foydalanish, muammolarni hamkorlikda yechishda ko'rib chiqiladi. Interfaol o'qitish o'quvchilardan axborotlarni o'zlashtirish jarayonida faollik, ijodkorlik, mustaqillikni shakllantiribgina qolmay, ta'lim maqsadlarining to'laqonli amalga oshishiga yordam beradi. Bunda ta'limning quyidagi kontseptsiyalari fundamental asos sifatida hizmat qiladi. O'qituvchining jadal faoliyati o'quv faoliyatining asosiy ko'rinishi sifatida namoyon bo`lib, u mazkur harakatning sub'ekti va tashkilotchisi sifatida faoliyat ko'rsatadi, o'quv faoliyatining asosiy negizi va natijasi, mazkur faoliyatning sub'ekti o'quvchi hisoblanadi; muvaffaqiyatli o'quv faoliyatining asosiy ko'rsatkichi, uning natijasi o'quvchining fikrlash usullarini o'rganish va amaliy masalalarni ijodiy hal etish, erkin, mustaqil harakat qila olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat; o'quv faoliyatning asosiy ko'rsatkichi o'quv topshiriqlari xisoblanadi. Bunda ta'lim jarayonining asosiy sub'ekti bo`lgan o'quvchida fikrlash, bilish harakati usullarini rivojlantiruvchi o'qitish taktikasi muhim o'rinni tutadi, o'quv faoliyatini amalga oshirish jarayoni o'quvchidan o'zining shaxsiy bilish mahorati va ko'nikmalarini o'zlashtirib olishi uchun zamin hozirlashdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. J. O. Tolipova. "Pedagogik kvalimetriya". T.: 2015.
2. M.Mirsolieva., G.Ibragimova . Ta'lim texnologiyalari va pedagogik mahorat. T. 2015
3. S.Abdirasilov., N.Tolipov Dasgohli rangtasvir. "Iqtisod-moliya" T.: 2010

TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA KREDIT-MODUL TIZIMINING AHAMIYATI

O'rmonov G'olibjon Solijonovich
Farg'ona viloyati Yuridik texnikumi
O'quv bo'limi boshlig'i

Annotatsiya: maqolada ta'lism sifatini oshirishda kredit-modul tizimining ahamiyati hamda uning afzalliliklari xususida fikrlar berilgan.

Kalit so'zlari: ta'lism sifati, kredit-modul tizimi, kredit texnologiyasi.

Mamlakatimizda oliy ta'lism tizimini yangi bosqichga ko'tarish, ta'lism sifatini ilg'or xalqaro standartlar asosida takomillashtirish va oliy ta'lism bilan qamrov darajasini oshirish borasida izchil chora-tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda. Bu, shubhasiz, ta'lism tizimini isloh qilish, milliy va xalqaro mehnat bozori talablari darajasida raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga xizmat qiladi.

Davlatimiz rahbari tomonidan 2019-yilning 8-oktabridagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lism tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni imzolandi. Ushbu muhim dasturilamal hujjatda "Respublikadagi kamida 10 ta oliy ta'lism muassasini xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlar (Quacquarelli Symonds Worlds University Rankings, Times Higher Education yoki Academic Ranking of World Universities) reytingining birinchi 1000 ta o'rindagi oliy ta'lism muassasalari ro'yxatiga kiritish va oliy ta'lism muassasalarida o'quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tkazish" belgilab berildi.

Kredit-modul tizimi – bu ta'lismni tashkil etish jarayoni bo'lib, o'qitishning modul texnologiyalari jamlanmasi va kredit o'chovi asosida baholash modeli hisoblanadi. Kredit-modul tamoyilida quyidagi asosiy masalalarga e'tibor beriladi:

- talabalarning mustaqil ishlashini ta'minlash;
- talabalar bilimini reyting asosida baholash.

Kredit texnologiyasi murakkab tizim. Uning muvaffaqiyatlari ishlashi ko'plab omillarga, jumladan, o'quv moddiy ta'minot, xalqaro standartlarga javob beradigan tayanch darslik, talabalarning mustaqil ishlashini tashkil etish uchun muayyan shart sharoit (kompyuter sinflari, videozallar, elektron doskalar)ga bog'liq. Kredit tizimiga asoslangan o'quv jarayonida ta'lism oluvchi va ta'lism beruvchi pozitsiyalari ham o'zgaradi. Talaba passiv qabul qiluvchi pozitsiyasidan o'quv jarayonining faol qatnashchisiga aylanadi. Ayni paytda o'qituvchi roli ham keskin o'zgarib, u nafaqat axborot uzatuvchi, balki talabaga axborotni izlab topish, uni qayta ishlash, olgan yangi bilimlarni amaliyotda qo'llashda yordam beruvchi vazifalarini bajaradi.

Bundan tashqari, ta'lismning kredit tizimi talabalar almashinuvini oshiradi. Chunki bitta universitetda olingan kreditlar ikkinchisida hisobga olinadi va talabalar kredit yo'qotmasdan bir universitetdan boshqasiga o'tishi mumkin. Aynan ushbu tizim o'zbekistonlik talabalarning ilg'or xorijiy universitetlarda o'qishini davom ettirishiga hamda murakkab byurokratik to'siqlarni olib tashlashga imkoniyat yaratadi.

Ta'lism kredit texnologiyasini joriy qilishni o'rganishdagi tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, turli dunyo mamlakatlarida o'ziga xos bo'lgan xususiyatlari mavjud. Ta'lism kredit texnologiyasining maqsadga muvofiqligi va samaradorligi ko'pgina dunyo mamlakatlarining ta'lism sistemasida keng tarqalganligida ko'rningmoqda, chunki, ta'lism dasturlari yo'nalişlarining taraqqiy etishi talabalarni bilimni mustaqil o'zlashtirish va mustaqil ishi ijodiy faoliyat darajasini oshirishga imkoniyat yaratadi, demak, ta'lism sifati to'liq oshadi.

Yuqoridagilardan xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, Xorijiy mamlakatlar oliy ta'lism tizimi rivojlanishidagi kredit-kredit ta'lism sistemasini O'zbekiston oliy ta'lism tizimiga joriy etilishi quyidagi afzallikkarga ega bo'ladi: mutaxassislarni jahon standartlari darajasida tayyorlash imkoniyati; o'quv jarayonini tezkor va egiluvchan tarzda rejalashtirish; auditoriya va mustaqil ishlash orasida optimal munosabat o'rnatish; o'quvchida mustaqil ta'lism olishga va mustaqil rivojlanishga ko'nikma hosil qilish; kredit va diplomlarni ikki tomonlama tan olish, talabalarga dars berishni hamkorlikda tashkil etish.

Foydalilanigan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lism tizimi ni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5349-son Farmoni.
2. O'rinnov V. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lism muassasalarida ECTS kredit-modul tizimi: asosiy tushuncha va qoidalar. – T.: 2020

MUOMALA MADANIYATI SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING SAMARALI
TA'SIR VOSITASI SIFATIDA

Xo'jamova Yulduz Yusupovna
Buxoro viloyati G'ijduvon tumani
22-sonli MTT mudirasi
yuxujamova@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada muomala madaniyatining shakllantirishning o'ziga xos usullari hamda muomala madaniyatining axloqiy ko'rinishlari xususida fikrlar berilgan.

Kalit so'zlari: muomala madaniyati, muloqot, axloqiy fazilatlar, munosabat.

Muomala shaxslararo munosabatning shunday ko'rinishiki, uning yordamida odamlar bir-birlari bilan axloqiy, estetik, madaniy, siyosiy va ruhiy jihatdan aloqaga kirishadilar, ta'sir o'tkazadilar va ta'sirlanadilar. Muomala inson faoliyatining ruhiy Hamda ma'naviy asosi natijasida yuzaga kelayotgan ijtimoiy ehtiyojlar bilan birqalikda namoyon bo'ladi, Shaxslar faoliyati motivatsiyasining asosi sifatida yuzaga chiqayotgan ehtiyoj, manfaat, manfaatdorlik kabi ijtimoiy-iqtisodiy omillar ma'lum ma'noda ularni maqsadli o'y-fikrlari, istaklari yuzaga chiqishiga ham sabab bo'ladi. Shaxslararo munosabatlarni, muloqot madaniyatini qay darajada shakllanishiga ham sezilarli ta'sir o'tkazadi. Binobarin, muloqot odamlar orasida amalga oshiriladigan faoliyatlar ichida yetakchi o'rin egallab, u insondagi eng muhim ehtiyojlarni jamiyatda yashash va o'zini shahs deb hisoblash bilan bog'liq ehtiyojni qondiradi. Muloqot odamlarning birqalikdagi faoliyatları, ehtiyojlaridan kelib chiqadigan turli faolliliklari mobaynida bir-biri bilan o'zaro munosabatlarga kirishish jarayonidir.

Muomala madaniyatida xushfe'llik, xushmuomalalik, hayo-ibolilik, beozorlik, shirinso'zlik, ochiqko'ngillik singari axloqiy me'yorlar muhim sanaladi. Xushfe'llik. Ushbu axloqiy xatti-harakat me'yoriylik nuqtai-nazaridan g'oyat muhim. Chunki har bir jamiyat darajasi ma'lum ma'noda undagi fuqarolar muomala madaniyatining yuksakligi bilan ham belgilanadi. Zero, xushfe'l, shirinsuxan inson o'zining har bir muvoffaqiyatsizligiga fojea sifatida qaramaydi, alam yoki g'azab bilan yomon kayfiyatini boshqalarga o'tkazishga intilmaydi. Atrofdagi axloqiy muhitni buzmaydi. Natijada o'ziga ham, o'zgalarga ham ko'tarinki kayfiyat, turli-tuman omadsizliklarning o'kinchiligin anglatuvchi hayotbaxsh bir umid bag'ishlaydi.

Xushmuomalalik ijtimoiy ahamiyatiga ko'ra xushfe'llikkka nisbatan keng qamrovliroqdir. U insonning ham xatti-harakati, ham muloqoti natijasida vujudga keladi. xushmuomalalik qat'iy tartibga asoslangan axloqiy me'yor hisoblanadi: u o'zgani ranjitmaslik, birovga yomon so'z aytmaslik, bahs-munozaraga kirishganda muxolifni hurmat qilish, qo'rslik va chapanilikdan xoli bo'lish hamda suhbatlashganda ehtiroslarga berilmaslikni talab etadi.

Muloyimlik barcha mutafakkirlar nazarida kishining maqbul sifatlaridan biri, deb e'tirof etiladi. Bu fazilat achchig'lanmaydigan, ehtiyotkor, so'zini o'ylab gapiradigan kishilarga nisbatan ishlatiladi. Beozorlik. Insonlarning tabiatidagi xusumat, adovat, g'azab kabi illatlar bu kabi odamlardan xoli. Ular barcha mas'uliyatni o'z zimmalariga olsalar-da birovga yomonlikni ravo ko'rmaydilar, og'irliliklarini o'zgalarning zimmasiga yuklamaydilar. Beozor kishilar matonatli bo'la turib, o'zidan ojiz kishilarga qahr bilan muomala qilmaydilar.

Muomala madaniyatining muvaffaqiyatli bo'lishida shaxsning shakllangan sifatlari, fazilatlarining ahamiyati juda katta. Shaxsda ijobiy fazilatlar yaxshi shakllangan bo'lsa muloqot jarayoni ham yaxshi o'tadi. Chunki shaxslar bir-birini to'g'ri tushunishlari uchun, muloqot muvaffaqiyatli bo'lishi ular samimiy bo'lishlari lozim.

Muomala axloq ko'rki sanaladi. Har bir kishining qanday dunyoqarashga egaligi, bilimliligi, uning boshqalarga qilayotgan muomalasidan ma'lum bo'ladi. Shuni ta'kidlash lozimki, muomala insonlar o'rtasidagi o'zaro aloqa vositasi hisoblanadi. Bir-birimizga bo'ladigan muomalamiz, munosabatimizning zamirida ham chiroyli muomalaning shartlari yotadi.

Muomala sirlaridan yana biri - bu kishilar bilan munosabatda jilmayishdir. Mashhur Amerikalik psixolog D.Karnegi fikricha, jilmayganda biz bir-birimizga yaxshilik qilish istagida turamiz. Masalan, transport haydovchilari, aholiga xizmat ko'rsatish xodimlari, oshpazlar, sartaroshlar, sotuvchilar samimiy bo'lsalar, kamtar,xushmuomala bo'lsalar, "biz sizga xizmat ko'rsatishdan mammunmiz" degan so'zlarni ishlatsalar, ularning obro'lari ortib, muxlislari ko'payadi, kishilar

ularning xizmatlaridan ko‘proq foydalanadilar.

Muomalada asosiy vosita til hisoblanadi. Shuning uchun ham til aloqa quroli deyiladi. Insonning tili shirin, muomalasi madaniyatli bo‘lsa, qisqa vaqt ichida xalq orasida obro‘-e’tibor topadi. Aksincha, sergaplik hech qachon kishiga obro‘ keltirmaydi. Ayniqsa, mahmadonalik yosh bolaga xos xususiyat bo‘lib, kattalar uchun bu qusur insonni doimo obro‘sizlantirgan. Shuning uchun ham o‘tmishda yashab o‘tgan mutafakkirlarimiz tilga, so‘zga hurmat bilan yondoshishni ta’kidlaganlar.

S h a r q n i n g

buyuk notiqlaridan bin Husayn Koshify so‘z qadri, kamgaplilik to‘g‘risida ibratlil flkrlami bayon etgan: «*Haq zabon tig‘i haq g‘uzorlikda noqildur ango tez-tez tig‘ zaboni birla sazo bermak kerak*» yoki «*Haq vaqtiki so‘zlar aytursizlar yaxshi so‘zdin bo‘lakni aytmangizlar va ko‘p so‘zlamak ko‘ngilni qaro qilur, xor aylar*» -deydi va inson har doim yaxshi so‘zni so‘zlashi lozimligini uqtiradi. Koshify bunday kishilami hech bir so‘zida qadr- qimmati yo‘q, og‘zidan nima chiqayotganini bilmaydigan kishilardir, deb baholaydi. Ular e’tiborsiz so‘z so‘zlovchilardir. Bu kishilar jununga sherga ittifoqchi sanaladi. Shunday qilib, muomala madaniyati odamlarning jamiyatda o‘zaro hamkorlikdagi faoliyatlarining ichki psixologik mexanizmini tashkil etadi. Qolaversa, hozirgi yangi demokratik munosabatlar sharoitida turli ishlab chiqarish qarorlarini yakka tartibda emas, balki kollegial – birgalikda chiqarish ehtiyoji paydo bo‘lganligini hisobga olsak, odamlarning muomala madaniyati va muloqot texnikasi mehnat unumдорligi va amaradorlikning muhim omillaridandir.

Foydalanaligan adabiyotlar.

1. Husanov B, V. G‘ulomov V. Muomala madaniyati. – T.: 2009
2. G‘oziyev E. Muomala psixologiyasi. – T.: 2000

ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА КАСБ ТАЪЛИМИ ЙЎНАЛИШИ ТАЛАБАЛАРИНИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШ МЕТОДИКАСИ

Эргашев Бобир Боҳодирович

Наманган мухандислик технология институти дотценти

Телефон: +998(93)9420002

boburjon.ergashev1@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада Касбий фаолиятга тайёрлаш методикасини таълим-тарбия жараёни субъектларининг келажакдаги натижалари ва педагогик фаолиятнинг оқибатлари ҳақида стратегик тафаккурни шакллантиришга, шунингдек, унинг асосида стратегик режалаштиришни амалга оширишга ҳамда профессионал таълимни модернизатсия қилиш нуқтаи назаридан ўрта ва узоқ муддатли истиқболга йўналтирилган профессионал таълим битирувчиси рақобатбардошлигини шакллантириш педагогик стратегиясини амалга оширишга имкон берадиган ҳаракат режасини таркибий қисмларини ишлаб чиқиши ва асослашдан иборат.

Калит сўзлар: профессионал таълим, йўл харитаси, битирувчи, рақобатбардош кадр, таълим тизими, компонент, стратегик.

Замонавий педагогик тадқиқотларда педагогик тизимни тавсифлашда “шарт” тушунчasi жуда фаол ишлатилганлиги сабабли, “педагогик шарт-шароитлар” ҳақида алоҳида гапиришда маъно бор [1-2].

Тадқиқотимиз давомида “педагогик шароитлар” концепсиясини комплекс таҳлил қилиш ўрганилаётган тоифани тушунишимиз учун муҳим бўлган бир қатор қоидаларни таъкидлаш имконини беради:

1) педагогик шарт-шароитлар ҳар қандай педагогик тизимнинг мажбурий қисмидир;

2) педагогик шарт-шароитлар таълим-тарбия жараёни субъектларининг ўзаро ҳамкорлиги, шунингдек, ОТМ муҳитининг мақсадга мувоғиқ тарзда ишлаб чиқилган чора-тадбирларида ифодаланган касбий-таълим муҳитининг имкониятларини ифодалайди;

3) педагогик шартларнинг таркибий компоненти ички ва ташқи элементлар билан ифодаланади, бу эса, бир томондан, таълим-тарбия жараёни субъектларининг шахсий соҳасини ривожлантиришга керакли таъсир кўрсатади, иккинчидан, педагогик тизимнинг жараёний компонентини шакллантиришга ёрдам беради;

4) етарли даражада танланган педагогик шароитларни амалга ошириш замонавий педагогик тизимларнинг самарали ишлаши ва ривожланишини аниқлади.

Юқоридагилардан келиб чиқсан ҳолда, бизнинг тадқиқотимизда педагогик шароитларни педагогик тизимнинг етакчи компонентларидан бири сифатида кўриб чиқамиз, бу эса ОТМнинг касбий-таълим соҳасидаги имкониятларини акс эттиради, бу субъектларнинг ўзаро таъсиrlари мақсадли тарзда ишлаб чиқилган чора-тадбирларида, шунингдек, таълим жараёни субъектларининг шахсий соҳасини ривожлантиришга таъсир қилувчи бошқа омиллар билан ифодаланади. Тадқиқотимизда биз олий касбий таълимни модернизатсия қилиш нуқтаи назаридан ОТМ битирувчилари рақобатбардошлигини ошириш муаммосини ҳал қилишнинг икки асосий жиҳатини мажбурий ҳисобга олган ҳолда амалга оширилиши мумкин бўлган вазиятдан келиб чиқамиз [3-4]:

- таълим-тарбия жараёни субъектлари ўзаро таъсирининг табиати ва мазмунини очиб берувчи педагогик жиҳат;

- педагогик стратегиянинг концептуал модели доирасида ОТМ битирувчиларининг рақобатбардошлигини ошириш омили сифатида техника ОТМ касбий-таълим соҳасидаги талабаларни ўқитиш ва тарбиялашни ташкил этиш масалаларини очиб берувчи ташкилий жиҳат.

Шу муносабат билан ОТМнинг битирувчиларини рақобатбардошлигини ривожлантиришнинг ташкилий-педагогик шартлари биринчи ўринга чиқмоқда. Олимларнинг асарларидаги ушбу атамага кенгрок тушунча берилган (1-жадвал):

“Педагогик шарт-шароитлар” консепсиясини комплекс таҳлил қилиш хусусиятлари.

Хусусиятлари	Мазмуни
ташкилий-педагогик шарт-шароитлар таълим вазифаларини самарали ҳал этишни таъминлайдиган муайян имкониятлар мажмуасидир	мақсадли педагогик фаолиятига эришишга қаратилган, мазмуни, усуслари ва шакллари яхлитлиги билан белгиланган таълим жараённинг имкониятлари мажмуй.
ташкилий-педагогик шарт-шароитлар педагогик жараённинг ишлаш ва ривожланишига бевосита таъсир кўрсатиш нуқтаи назаридан кўриб чиқилади	талабанинг ўзига хос хусусиятлари ва сифатини шакллантириш жараёнини бошқариш бўйича тартиб-коидалар ва чора-тадбирларнинг шарт-шароитлари

Шундай қилиб, юқорида келтирилган ёндашувларни таҳлил қилиш “Педагогик шарт-шароитлар” консепсиясини аниқлаш учун бизга уларнинг асосий хусусиятларини, яъни:

1) педагогик шарт-шароитлар олимлар томонидан ўзига хос мўлжалланган объектив имкониятларнинг тўплами сифатида аниқланади, бу эса унинг олдида турган муаммоларни ҳал қилишининг муваффақиятини белгилайдиган яхлит педагогик жараённинг усуслари ва шакллари ҳисобланади;

2) педагогик тизимнинг ўзини ташкил этувчи ёки жараённи бошқарувчи асосга киритилган педагогик шароитлар муайян вазиятларда ўзаро боғлиқ ва ўзаро боғлиқ таъсир чоралари мажмuinи ўз ичига олади [183, 12-14-б].

Олий касбий таълимнинг замонавий амалиётида битирувчи талабанинг рақобатбардошлигини ривожлантиришнинг умумий ташкилий-педагогик шарт-шароитлари, уларнинг назарий ва амалий асослари мавжуд эмаслиги кузатилмоқда. Бундай педагогик янгиланишлар жорий этиш учун ҳар қандай универсал ташкилий ва педагогик шарт-шароитлар мавжуд эмас деб қайд этиш адолатли бўлади.

Бўлажак ходимларнинг ҳақиқий профессионал шароитларда ўз-ўзини англашга тайёрлигини шакллантириш орқали давлат-хусусий ҳамкорликни (стратегик ва ижтимоий бўлиши мумкин) ёш мутахассисларнинг меҳнат салоҳиятини ривожлантириш даражаси ва бугунги бозор рақобатининг фаолият кўрсатиш мезонлари ўртасидаги келишмовчиликларни бартараф этиш бўйича ОТМнинг касбий-таълим соҳасидаги манфаатдор томонларининг мақсадли, биргалиқдаги фаолияти сифатида ташкил этилади.

Бундан ташқари, юқори даражадаги таълим тизимини ҳисобга олган ҳолда, олий таълим муассасанинг битирувчисини рақобатбардошлигини ривожлантириш, айниқса, турли шарт-шароитлар мавжудлигини назарда тутади. Шунинг учун бизнинг вазифамиз техника йўналиши битирувчиларининг рақобатбардошлигини ривожлантириш жараёнида энг катта аҳамиятга эга бўлган педагогик шароитларни аниқлашдан иборат.

Адабиётлар:

1. Великанова Н.П. Метод дорожных карт в стратегическом планировании развития образования / Н. П. Великанова, О. И. Карасев // Университетское управление: практика и анализ. 2014. - № 4–5. – С. 14 –21.
2. Эргашев Б.Б., Исмаилова З.К. Олий таълим муассасасиси битирувчиларининг рақобатбардошлигини шакллантиришнинг педагогик стратегияси // Монография – Наманган нашриёти, 2019. 164 бет.
3. Эргашев Б.Б., Исмаилова З.К. Таълим менежменти ва таълим сифати соҳаларига оид ўзбекча-русча-инглизча изоҳли луғат//Наманган нашриёти 2020. 64 бет.
4. Эргашев Б.Б. Кашество образования как критерий конкурентоспособности выпускников вуза на рынке труда // Наманган Давлат Университети Илмий Ахборотномаси.-Наманган, 2019.-№5.-Б.414-419.

CHIZMACHILIK DARSLARIDA TIPIK XATOLARNING OLDINI OLİSHDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING O'RNI

T.Ergashev
TIQXMMI Qarshi filiali assistenti

Annotatsiya: Ushbu tezisda o'quvchi va talabalarning chizmachilikda grafik topshiriqlarni bajarishda yo'l qo'yadigan tipik xatolarning oldini olishda axborot texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyatli jihatlari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, kompyuter, chizmachilik, grafik topshiriqlar, tipik xato, grafik dasturlar, AutoCad, PowerPoint, multimedia, animatsiya.

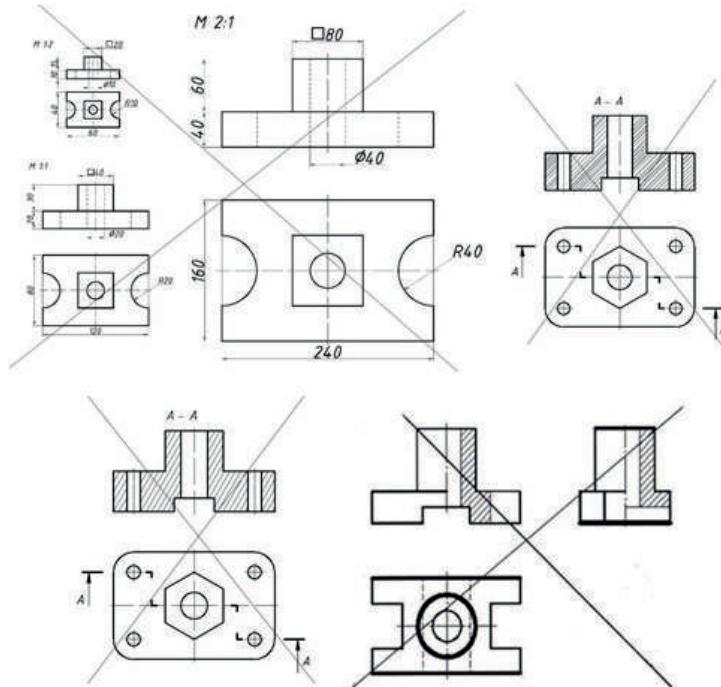
Hozirgi kunda fan-texnika rivojlanib borayotgan davlatimizda ta'lrimizda axborot texnologiyalaridan foydalanish davr talabi bo'lib qolmoqda. Cheksiz axborotlar oqimi, texnologiyalar taraqqiyoti, yosh avlodning kompyuter texnologiyalariga bo'lgan qiziqishlari kun sayin ortib borishi bunga asos bo'ldi.

O'quv jarayonlarida axborot texnologiyalaridan foydalanish nafaqat o'quvchilar va talabalarning darsga bo'lgan qiziqish hamda e'tiborlarini oshiradi, balki, ularning nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, amaliy ko'nikmalarini egallashiga, har tomonlama yetuk mutaxassislar qilib tayyorlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shunday ekan, axborot texnologiyalarining keng imkoniyatlardan har bir fan o'qituvchilari dars jarayonlarida maqsadli foydalanishi zarur. Jumladan, chizmachilik fani darslarida ham AutoCAD, Compas, 3DMax grafikaviy dasturlarni, PowerPoint dasturida slaydlar va animatsiyalarni dars jarayonida to'g'ri qo'llash ijobjiy natija bermay qo'ymaydi.

Ma'lumki, hozirda har qanday ishga ijodiy yo'l bilan hal etadigan, kreativ yechimlar topa oladigan injener, loyihachi, dizayner va umummuhandislik mutaxassislarni tayyorlashda grafik fanlarning, xususan, chizmachilik fanining roli juda kattaligi hammaga ayon.

Amaliy fanlar sirasiga kiradigan chizmachilik fani darslarida aksariyat o'quvchilar ushu fanning ba'zi o'ziga xos qiyinchiliklarini faqatgina so'zlar va chizmalar orqali tushunishga qiyinalishadi va bu ularning chizmalarini chizish jarayonida ko'plab xatolar qilishiga sabab bo'ldi. Bu ularning chizmalaridagi chiziq turrlariga rioya qilmasliklarida, standart shriftlarni KHYT (Konstrukturlik hujjatlarining yagona tizimi) talablariga mos kelmaydigan tarzda bajarishlarida, aylanalarning markaziy o'qlarini chizmasdan qoldirishlarida, chizmani qog'oz sathiga noto'g'ri joylashtirishlarida, mashtablardan foydalanganda o'lchamlarni noto'g'ri qo'yishda va bir qator shunga o'xshash xatolarida ko'rindi.

Shundan ko‘rinib turibdiki, chizmachilik fanini o‘qitish va uni talab darajasida o‘zlashtirish masalasiga ham jiddiy e’tibor qaratish lozim. Chunki undagi grafik masalalarni yechish jarayonida talabalarda nafaqat grafik tayyorgarlik o‘sadi, balki loyihalashda va kashfiyotchilik ishlarida shaxsning ijodiy faolligi ham shakllanadi hamda chizmachilik darslari jarayonlaridagi mana shunday grafik topshiriqlarni axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish o‘quvchilarning ko‘plab uchrayotgan tipik va boshqa xatolarini oldini olishga xizmat qiladi. Shu sababli ham chizmachilik darslarini, unda berilayotgan grafik vazifalarni kompyuter texnologiyalari asosida o‘tilishi kerakki, bu ko‘p imkoniyatlarga yo’l ochadi:

Fikrimizni asoslash maqsadida quyidagi sabablarni keltirib o‘tishni lozim topdik:

-birinchidan, ma’lum sabablarga ko‘ra kompyuter texnologiyalari, dasturlash sohalaridagi taraqqiyotdan ortda qolib ketganimiz. Bu borada taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan endigina o‘z o‘rnimizni topib bormoqdamiz. Shu bois ta’lim jarayonida kompyuter texnologiyalarini tadbiq etish va ulardan o‘quv jarayonlarida samarali foydalanilishi ta’lim sifatiga ijobiy ta’sir etmay qolmaydi;

-ikkinchidan, chizmachilik fani darslari aksariyat hollarda yozma va og‘zaki so‘zlarga tayanib qolayotganligi tufayli o‘quvchilarning darslardan zerikib qolishi, e’tiborsizlik, grafik ishlarda turli xatolarga yo’l qo‘yish, fazoviy tasavvur, grafik savodxonliking o‘sishiga “tushov” bo‘lib qolmoqda. Vaholanki, axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanish bu kabi salbiy oqibatlarni oldini olishda bir omil bo‘lib xizmat qiladi;

-uchinchidan, axborotlarning keskin ko‘payib borayotganligi sababli talabalarning grafik topshiriqlarni bajarishda ko‘plab vaqtlarini sarflanishini, grafik dasturlar orqali bajarilgan topshiriqlar esa bir necha marotaba tezroq bajarilishi bois, talabaning ortiqcha vaqt sarfidan ozod qiladi.

-to‘rtinchidan, jamiyatimizda loyihachi, muhandis, arxitektor va boshqa soha vakillarining mehnat faoliyati to‘liq kompyuterlashtirilayotganini inobatga olganda, yoshlarni mehnat bozoriga tayyor hamda raqobatbardosh kadr bo‘lib yetishishlariga xizmat qiladi;

-beshinchidan, o‘quvchilarni grafik savodxonligini oshirishning eng ilg‘or yo‘li bu grafik vositalar, grafik dasturlar orqali dars o‘tishdir. Sababi eshitish bilan bir vaqtida ko‘z bilan ko‘rish orqali qabul qilingan axborot uzoq muddatga va mustahkam yodda qolishi psixologlar tomonidan isbotlab bo‘lingani sir emas.

Bu kabi sabablardan ko‘rinib turibdiki, chizmachilik darslarini o‘quvchi tomonidan o‘zlashtirilishi, o‘quv jarayonlaridagi grafik topshiriqlarni bajarishdagi tipik xatolarni oldini olishda, an’anaviy tarzda ma’ruzalar, o‘quv adabiyotlaridagi uzundan-uzun matnlarni o‘qishdan ko‘ra kompyuter texnologiyalari asosida mavzulashtirilgan tarzda yaratilgan electron darsliklar, multimediali uslubiy ko‘rsatmalar, mavzuga oid kompyuterlashgan o‘yinlar, animatsiyalar, grafik dasturlar orqali o‘tish samarali bo‘ladi.

«Chizmachilik» fani darslarida grafik topshiriqlar va boshqa grafik ishlardagi yo‘l qo‘yilayotgan xatoliklar va kamchiliklar ilmiy asosda o‘rganildi. Bular chizmachilik fanini o‘qitish borasidagi bir qator: Y.A.Vasilenkoning «Metodika obucheniya chercheniyu» (1990y), A.D.Bottvinnikov, I.S.Vishnepolskiylarning «Cherchenie v sredney shkole» (1989y), N.G.Preobrajenskayaning «Secheniya i razrezi na urokax chercheniya v shkole» (1986y), I.S.Vishnepolskiyning «Chizmachilik» (1987y), K.A.Yankovskiy, I.S.Vishnepolskiyning «Texnikaviy chizmachilik» (1981y.), M.Sh.Isaevaning «Oddiy qirqimlar temasini o‘qitishning o‘ziga xos xususiyatlari» (1980y) va «Qirqimlar temasini o‘qitilishida dars samaradorligini oshirish», E.Ruziev, A.Ashirboevlarning «Muhandislik grafikasini o‘qitish metodikasi» (2010y.), Kasb-hunar kollejlarida o‘qitiladigan «Chizmachilik» fani bo‘yicha o‘quv adabiyotlari, o‘quv qo‘llanmalar, metodik tavsiyalar, uslubiy qo‘llanmalarda isbotlangan. To‘g‘ri ular hozirgi kundagi grafik tasvirlardan tubdan farq qiladi, lekin tarixiy manbalar bugungi kundagi chizmachilik fanining asosini, negizini tashkil qildi. Biroq har qanday grafik hujjat to‘g‘ri rasmiy lashtirilishi lozim. Talabalarning bajargan grafik ishlarida va boshqa bir qator darslik, o‘quv va uslubiy qo‘llanmalarda qabul qilingan qonun – qoidalar va talablarning buzilish holatlari, ularning oldini olish masalalari ham yoritilgan. Shu bilan bir qatorda, yo‘l qo‘yilishi mumkin bo‘lgan ayrim tipik va boshqa xatoliklar, ularning oldini olish choralar haqidagi fikrlar ham berilgan.

E’tirof etganimizdek, hali grafik topshiriqlarni bajarishda ko‘plab uchrayotgan tipik xatolarni kompyuter texnologiyalari imkoniyatlari vositasida bartaraf etish yo‘llarini ishlab chiqish alohida tadqiqot ishlari olib borilishini talab etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ashirboev A. Chizmachilik. – T: “Yangi nashr”, 2008 y.
2. E.I.Ro’ziyev, A.O.Ashirboyev. Muhandislik grafikasini o‘qitish metodikasi. –T.: Fan va texnologiya, 2010. –B.168-177.
3. P.I.Ivanov, M.E.Zufarova. Umumiy psixologiya. Darslik. –T.2008. –B.126-165.
4. Xolyigitova N.X., Abdumadjidova D.R. Kasbiy psixologiya. O’UM. –T. Toshkent moliya instituti. 2018. –B.146-147.
5. K.A.Yankovskiy, I.S.Vishnepolskiy. Texnikaviy chizmachilik. –T.: “O‘qituvchi”, 1981y.
6. Isaeva M. Qirqimlar temasini o‘qitilishida dars samaradorligini oshirish. –T.: “O‘qituvchi, 1980 y.
7. Sh.Abduraxmonov. O‘rta Osiyo tarixida chizmachilik. –T.: 1982 y.
8. T.Ergashev. Chizmachilik fanini o‘qitishda tipik xatolar va ularni oldini olish mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi. TDPU, 2020. –B.17-26.

UDC: 371.398

ПИСЬМО В МЕТОДАХ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ КАК ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Солижонова Кибирё Музффаржон кизи
Преподаватель Кокандский государственный
педагогический институт

Аннотация: статья посвящена методике обучения письму иностранных студентов. Сгруппированы категории различных упражнений, направленных на формирование письменных навыков.

Ключевые слова: методика, русский язык как иностранный, речевая деятельность, письмо, письменная речь, система упражнений.

WRITING IN METHODS OF TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Solijonova Kibiryo Muzaffarjon kizi
Teacher Kokand State Pedagogical Institute

Annotation: the article is devoted to the methods of teaching writing to foreign students. The groups of various exercises aimed at forming of written skills are sited.

Key words: methods, Russian as a foreign language, speaking activity, writing, written speech, system of exercises.

The modern theory and practice of training a new type of specialists with high professionalism and capable of creative activity are faced with the need to improve and systematize the independent work of students in all academic disciplines. Its significance is supported by such trends of the modern educational process as dynamism, differentiation of learning [1]. The Russian language, like any other academic subject, should be an essential, personality-forming factor that is necessary for the versatile development of students and the full realization of their capabilities.

The development of speech activity of foreign students involves the development of the skills to listen, speak, read and express their thoughts in writing. Methodically, writing was considered the "Cinderella of methodology" for a long time and was almost completely eliminated from the learning process, which, according to E.I. Passov [2], was a strategic miscalculation. Recently, the role of writing in teaching a foreign language has been gradually increasing, and, in a sense, writing is beginning to be considered as a reserve in improving the effectiveness of teaching. Russian language teaching for foreign students also requires the ability to make notes in Russian, fill out questionnaires, write applications for admission to study or work, write a short and detailed autobiography, write personal and business letters, using the necessary form of Russian speech and business etiquette.

Writing and written speech in the methodology of teaching Russian as a foreign language act not only as a means of teaching, but also as a goal of teaching a foreign language. Writing is a technical component of writing. Written speech, along with speaking, is a so-called productive (expressive) type of speech activity and is expressed in the fixation of a certain content of writing name signs. The psychophysical basis of written speech is the interaction of motor, visual and auditory and speech motor analyzers. Relying on all analyzers in training gives a much better effect. According to psychologists, the material heard is assimilated by 10%, seen by 20%, heard and seen by 30%, recorded by 50%, when speaking by 70%, when teaching another by 90%. Psychologists believe that the basis of written speech is oral speech. Both speaking and writing can be traced from the idea (what to say) to the selection of the necessary means (what words are needed, how to combine them in an utterance) and to the realization of the idea by means of language orally or in writing.

As everyone knows, writing is closely related to reading. In their system there is one graphical language system. When writing, thoughts are encoded or encrypted using graphic symbols, when reading, they are decoded or decrypted.

If you correctly define the goals of teaching writing and writing, taking into account the role

of writing in the development of other skills, use exercises that fully correspond to the goals, performs these exercises at a suitable stage of training, then oral speech gradually becomes richer and more logical.

Writing plays an auxiliary role in the development of grammatical skills, when performing written tasks from simple copying to tasks that require a creative approach, which creates the necessary conditions for memorization. Without relying on writing, it is difficult for students to retain lexical and grammatical material in their memory.

The whole system of language and conditional speech exercises performed in writing refers to educational writing. Written statements, essays, creative dictation, drawing up plans and theses for a message on a given topic, writing personal and business letters, that is, written stories on given situations, belong to communicative writing.

Written speech is considered as a creative communicative skill, understood as the ability to express one's thoughts in writing. To do this, it is necessary to possess spelling and calligraphic skills, the ability to compositionally construct and arrange in writing a speech work composed in internal speech, as well as the ability to choose adequate lexical and grammatical means.

Writing training includes various kinds of exercises: speech exercises for learning how to compose a written message; written-speech exercises for working with printed text; written-speech exercises due to the process of reading, listening and oral communication.

Written-speech exercises for working with printed text, in addition to the exercises known to everyone, may contain, according to E.A. Maslyko [3], the following:

- rewrite the text, excluding minor words and sentences from it;
- compose a written message to a potential, real or imaginary addressee using the contents of the letter;
- prepare a plan-summary of the oral presentation using a selection of texts on the topic or problem of the message.

When reading (viewing, introductory, studying), according to E.A. Maslyko, written exercises of the type are of interest:

- find the necessary information in the text and write it down;
- make a written review on the topic or problem, using various sources in Russian;
- make annotations on articles of a special journal;
- by analogy with the article (its structure), prepare the material for the intended publication in a special journal;
- in the process of reading literature (texts), make written notes for the next work with the material [3].

When perceiving foreign speech by ear (listening), students can make notes: 1) make a summary of the audio text according to a pre-proposed plan (according to the key words); 2) make notes to the printed reference signals in the process of listening to the audio text; 3) in accordance with a given communicative situation, select information from the audio text and record it.

You can use free dictation. In this case, the teacher reads the audio text by paragraphs, students write down what they have memorized; to facilitate the task, a plan and keywords are given in advance.

The practice of writing allows you to make a transcription of a printed text or audio text from memory, according to a plan, or make written proposals to solve a certain issue or a certain problem. The cycle of classes on the topic ends with a home essay (self-dictation - a written retelling of part of the text or the whole text).

The ability to express your thoughts in writing in a foreign language should be developed consistently and constantly. To solve this problem, there are a number of exercises of a reproductive and productive nature. The exercises offered, for example, by the German methodologist Gerhard Aigner, are compiled in a certain sequence from simple to complex, from reproduction to making up one's own opinion, position. All exercises are performed in writing.

Such tasks can be interesting:

- restore the beginning and end of the story;
- restore the dialog for individual "guiding" replicas;
- change the type of text (message to conversation, dialog to description);
- describe the ambiguous situation in various texts and dialogues;
- explain the contradiction between textual and illustrative information;

- reply to the letter by letter, telephone conversation, conversation, etc.

In modern Western methods of teaching writing and writing on the so-called "creative writing" has spread in a foreign language. "Creative writing" means productive exercises of various degrees of complexity, varied in form and content, often in a playful way. The distinctive features of these exercises are that they are necessarily performed in writing, the content is of a speech creative or semi-creative nature, interesting and fascinating for both students and teachers. Poems by famous poets are played in them, monograms are used, funny stories are written collectively, letters are written to fictional characters [4].

We should not forget the three most important conditions when introducing creative writing in the classroom: learning objectives, principles, methods and techniques of teaching, as well as educational control.

Writing a letter is a very successful form of exercises that are multifunctional in nature. To learn how to write a letter, you need to start with a number of speech exercises. At the first stage, exercises for memorizing speech formulas, clichés used in a letter, forms of written appeal to the addressee, ways of expressing gratitude, etc. can be offered. Then follows a review of the texts of letters, determining the schemes of various letters, highlighting individual phrases, supporting thoughts, keywords. Students analyze the texts of letters, give a description of their authors, determine the nature of the letter (personal, family, business, problematic; letter with expressions of gratitude, congratulations, invitations, etc.), analyze the means of expressing thoughts in letters of different styles, means of transition from one thought to another, etc.

At the second stage, you can suggest making a letter plan using sample phrases and keywords. Forms of address and other clichés should correspond to the content, structure and style of the letter.

At the next stage of the work, students are invited to compose a collective letter, then thematic letters on given situations, letters of a diverse nature (personal, family, business), a letter in response to the request or wish of the addressee. It is possible to compose letters to different recipients with different targets, but with the same content or with changes to the same message text. You should work on drafting questions to the addressee, determine their place in the letter [4].

Thus, to teach how to record oral speech, including how to write personal and business letters, fill out questionnaires, write a short and detailed autobiography, an application for admission to study or work, etc. - all these are the main goals of teaching writing, which also performs an auxiliary role in teaching reading, oral speech, grammar, vocabulary.

References

1. Zaitseva I.V., Zaritskaya L.A. Self-study in foreign language learning. Moscow, 2002.
2. Passov E.I. Conversations about the lesson of foreign language. St.-Petersburg, 1991.
3. Maslyko E.A. Handbook of a foreign language teacher. Minsk, 2004.
4. Basova A.V. To the question of writing and written speech in teaching foreign language // Language. Culture. Education. Num. 2. Yaroslavl, 2006.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА ЗЗ-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(10-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.10.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000